HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מאי קרא. דמשביעין אותו ביום הלידה: **גוזר.** לשון גזירות דהיינו גדר דדמי לשבועה: **למה ולד דומה:** **תבני.** נערה: **רקמתי.** היינו ילידה ראשונה וכתיב בתחתיות דהיינו מדור תחתון: **דרך תשמישן.** האיש פניו למטה כן זכר ולד פניו למטה ונקבה פניה למעלה הילכך נקבה צריכה להתהפך דהא כשהיא במעי אמה פניה למטה כדאמרינן (ח) לעיל [נ:] ראשו לו בין ברכיו] אבל זכר אין צריך להתהפך: **קשה לאשה וקשה לולד.** מפני שדר במדור התחתון. קשה לאשה לא ידענא למאי: זרע מלבן את הולד מגיעוליו: **מזורו.** חזק וברית: **ליוס תשעים.** לשלש ימים הוי חיותו: **מנא ידע.** הא לא ידע אימת מעברה: **קלסתר.** זיו: **מראה העין.** שאע"פ שנברא העין מן האב והאם אינו רואה תדע שהרי המת יש לו עינים ויש לו שפתים ויש לו אזנים ואינו רואה ולא שומע ולא מדבר: **פוץ מילחא.** השלך המלח מן הבשר ושוב אינו ראוי אלא לכלבים כך הנשמה היא מלח לגוף לקיימו כיון שהלכה אז מסריח הגוף: **עולה למעלה.** כדתני לעיל אחרונים דר במדור העליון: **רולין עולין למין אחד.** זרע האב והאם נעשין בריה אחת: **לבע.** כמה סממנין צריך לבע שחור קליפת עץ וטחינת ריחיים של נפחים וכמה דבריס וכולן נעשין שחור ואינו יכול לעבוטו ביורה אחת משנים ושלשה גווניים בשנים ושלשה מקומות: **כל אחד ואחד עולה למינו.** לוכן מן האיש ושחור מן האשה: **כי אנפא בי.** מפני שכעסת עלי אני מודה לך שלבוטבתי היה: **יש בו קוץ.** ברגלו לאחד מהם ולא יכול לנשת: **לבדו.** הוא לבדו יודע שהוא גם אבל בעל הגם אינו מכירו: **ארחי.** תשמיש כמו דרך גבר בעלמה (משלי ג): **ורבעי.** תשמיש לשון לרבעה(ט): **זרע.** בירכת בנפה שקורין ווי"ן כמו (ישעיה ג) ברחת ובמזרה: **הכרור.** קלי"ר בלע"ז: **ומזרני.** חסר א' (מ) לשון מזרה: **ותאזרני.** לשון חגירת כח במתנים: **זיריתני.** מן הכרור ואמ"כ זירזתני: **רציעויהיסס.** עוגת תשמישן: **הוא.** קודשא ברוך הוא סייעה שנטה חמורו של יעקב לאכל לאה ואותו הלילה של האחרות היה: **ולא פירשו.** את הדבר מגלן: **וכריס בנקבות.** בני לאה: **נקבות בזכריס.** ואת דינה בתו משום הך דרשה אינ מזריע תחלה יולדת נקבה: שמשהין

מאי קרא [1]ממעי אמי אתה גוזי מאי משמע דהאי גוזי לישנא דאשתבועי הוא דכתיב [2]גזי נזרך והשליכי ואמר רבי אלעזר למה ולד דומה במעי אמו לאגוז מונח בספל של מים אדם נותן אצבעו עליו שוקע לכאן ולכאן תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים ולד דר במדור התחתון אמצעיים ולד דר במדור האמצעי אחרונים ולד דר במדור העליון וכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא וזהו חבלי אשה והיינו (ו)דתנן חבלי של נקבה מרובין משל זכר ואמר רבי אלעזר מאי קרא [3]אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ דרתי לא נאמר אלא רקמתי מאי שנא חבלי נקבה מרובין משל זכר זה בא בדרך תשמישו וזה בא בדרך תשמישו זו הופכת פניה וזה אין הופך פניו תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים תשמיש קשה לאשה וגם קשה לולד אמצעיים קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך נמצא הולד מלובן ומזורז תנא המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים מנא ידע אלא אמר אביי (ז)משמש והולך [4]ושומר פתאים ה' תנו רבנן (ח)שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו אביו מזריע הלובן שממנו עצמות וגידים וצפרנים ומוח שבראשו ולובן שבעין אמו מזרעת אודם שממנו (ט)עור ובשר [א] ושערות ושחור שבעין והקב"ה נותן בו רוח ונשמה (י)וקלסתר פנים וראיית העין ושמיעת האוזן ודבור פה והלוך רגלים (כ)ובינה והשכל וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם הקב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מניח לפניהם אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי פוץ מלחא ושדי בשרא לכלבא דרש רב (ל)חיננא בר פפא מאי דכתיב [5]עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם נותן חפץ בחמת צרורה ופיה למעלה ספק משתמר ספק אין משתמר ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה פתוחה ופיה למטה ומשתמר דבר אחר אדם נותן חפציו לכף מאזנים כל זמן שמכביד יורד למטה ואילו הקב"ה כל זמן שמכביד הולד עולה למעלה דרש רבי יוסי הגלילי מאי דכתיב [6]אודך (ה') על כי נוראות נפליתי נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם נותן זרעונים בערוגה כל אחת ואחת עולה במינו ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה וכולם עולין למין אחד דבר אחר צבע נותן סמנין ליורה כולן עולין לצבע אחד ואילו הקב"ה צר העובר במעי אשה כל אחת ואחת עולה למינו דרש רב יוסף מאי דכתיב [7]אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים התחיל מודה ומשבח לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב [8]עושה נפלאות (גדולות) לבדו וברוך שם כבודו לעולם אפילו בעל הגם אינו מכיר בנסו דריש רבי חנינא בר פפא מאי דכתיב [9]ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת מלמד שלא נוצר אדם מן כל הטפה אלא מן הברור שבה תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שזורה בבית הגרנות נוטל את האוכל ומניח את הפסולת כדרבי אבהו (ל)דרבי אבהו רמי כתיב [10]ותזרני חיל (מ)וכתיב [11]האל המאזרני חיל אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע זיריתני וזרזתני דרש רבי אבהו מאי דכתיב [12]מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל מלמד שהקב"ה יושב וסופר את רביעיותיהם של ישראל מתי תבא טיפה שהצדיק נוצר הימנה ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע אמר מי שהוא טהור וקדוש ומשרתיו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה מיד נסמית עינו דכתיב [13]נאם הגבר שתום העין והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב [14]וישכב עמה בלילה הוא מלמד שהקב"ה סייע באותו מעשה שנאמר [15]יששכר חמור גרם (פ)חמור גרם לו ליששכר (ס)אמר רבי יצחק אמר רבי (ע)אמי אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחילה יולדת נקבה שנאמר [16]אשה כי תזריע וילדה זכר תנו רבנן בראשונה היו אומרים אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה ולא פירשו חכמים את הדבר עד שבא רבי צדוק ופירשו [17]אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים [18]ויהיו בני אולם אנשים גבורי חיל דורכי קשת ומרבים בנים ובני בנים וכי בידו של אדם להרבות בנים ובני בנים אלא מתוך

שמשהין

1. עליך נסמכתי מבטן ממעי אמי אתה גוזי בך תהלתי תמיד:
תהלים עא ו
2. גזי נזרך והשליכי ושאי על שפים קינה כי מאס יי׳ וישש את דור עברתו:
ירמיהו ז כט
3. לא נכחד עצמי ממך אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ:
תהלים קלט טו
4. שמר פתאים יי׳ דלותי ולי יהושיע:
תהלים קטו ו
5. עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר:
איוב ט י
6. אודך על כי נוראות נפליתי נפלאים מעשיך ונפשי ידעת מאד:
תהלים קלט יד
7. ואמרתי ביום ההוא אודך יי׳ כי אנפת בי ישב אפך ותנחמני:
ישעיהו יב א
8. ברוך יי׳ אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו:
תהלים עב יח
9. ארחי ורבעי זריתי וכל דרכי הסכנתה:
תהלים קלט ג
10. ותזרני חיל למלחמה תכריע קמי תתחני:
שמואל ב כב מ
11. האל המאזרני חיל ויתן תמים דרכי:
תהלים יח לג
12. מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו:
במדבר כג י
13. וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העין:
במדבר כד ג
14. ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי בני וישכב עמה בלילה הוא:
בראשית ל טז
15. יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתים:
בראשית מט יד
16. דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא:
ויקרא יב ב
17. אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש:
בראשית מו טו
18. ויהיו בני אולם אנשים גבורי חיל דרכי קשת המרבים בנים ובני בנים מאה וחמשים כל אלה מבני בנימן:
דברי הימים א ח מ

מסורת הש"ס

(ח) [ל"ל דתניא], ט) [קדושין ל:], ו) [נשתלמות פרשת יתרו סי' ו אימא עור ובשר ודם ושערות וכו'], ז) [נערוך מבריתו בערך קלסטר בטי"ת], ח) [ל"ל ודעת וכיון והשכל כך איתא בע"י ובע"ק בתוס' דב"ק כה. וכתוס' דב"ב קיא. וכתוס' דזבחים סט: ד"ה ק"ו אבן ברור שהיה לתוס' כמשמת השתלמות שהעתקתי שהאם מזרעת אודם שממנו עור ובשר ודם וכו' וא"כ גבי חלק האם נמי הוה ממשה חה ברור כבוונת תוס' בב"ק כה. ובשאר דוכתין], ו) [גי' שנה של ש"י: תגיעא], ז) יומא מז., ח) [גי' ע"י יומא מז.: וכתיב ומאזרני חיל (תהלים יח)], ט) ברכות ס. ע"ש לעיל כה: [וגף כח. ע"ש], י) בע"י איתא אסי, כ) רש"ל, ל) [ויקרא כ], מ) כאן מתחיל הדבור זיריתני לשון מזרה זיריתני מן הכרור ואמ"כ זירזתני ותאזרני לשון כו' כל"ל. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דרך כו' לעיל נ"ב נראה דהיינו מדאמר וראשו על ברכיו כו':

גליון הש"ס

גמ' משמש והולך. יבמות יב ע"ב: שם חמור גרם לו ליששכר. בענין ענך מגמא כתב בלומר כשחזר יעקב מן השדה נהג הממור ושמעה לאה ויצאה לקראתו וקראתו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושערות. נ"ב ודס כו' וביעה. נ"ב ודעה:

לעזי רש"י

וו"ן [ו"ן]. נפה. קלי"ר. בהיר, זך.

מוסף רש"י

ותזרני. לשון (רות ג) זורה את גורן השעורים, מגבר את הטיפה (יומא מז.). וזרזתני. הזלתני מן הכרור שבה (שם). שהקב"ה סייע באותו מעשה. שהקב"ה סייעו שיצא משם יששכר (בראשית ל מז).

תוס' הרא"ש

שתום העין. הוא לשון גילוי עין ולשון משנה הוא לשון גילוי ופתיחה ובמס' ע"ז כדי שישתום ויסתום ויגוף והא דדייק דנסתם עינו היינו משום דכתיב סתום לשון יחיד: